Автор: Unsvet
15.10.2020 14:00 -

Читання молоді цифрової доби: міфи та реальність

Серед викликів, з якими стикається людство в XXI ст., є і проблема кризи читання. У бібліотечній та педагогічній спільноті особливе занепокоєння викликає зниження ролі читання у житті молодого покоління. У даному середовищі склалося багато стереотипів щодо юнацького читання: «соціальні мережі та комп'ютерні ігри витіснили книжки», «молоді притаманне кліпове мислення, що заважає сприймати текст», «читання з діловою метою переважає над читанням для себе» тощо. Але чи правильні ці стереотипи?

З метою виявлення об'єктивної картини юнацького читання у м. Миколаєві Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва у 2019 р. провела соціологічне дослідження «Читацькі пріоритети миколаївської молоді». Даний захід проведено у рамках обласного бібліотечно-освітнього проєкту вивчення і промоції читання «Трикутник агентів змін: читацька компетенція бібліотекарів, вчителів, молоді», організованого нашою бібліотекою.

В опитуванні взяли участь 168 респондентів віком від 14 до 23 років, серед них: учнів ЗОШ 19,6%, учнів технікумів 38,1%, студентів ВНЗ 42,3%.

Перше питання анкети з'ясовує, як молоді люди самі оцінюють ставлення юнацтва до читання. Із твердженням, що сучасна молодь не читає погодились 34,5% та не погодилось 64,3%. 1,2% опитаних не змогли відповісти на це запитання.

Запитання «Як ти особисто ставишся до читання?» виявило, що 53% опитаних юнаків читають із захопленням, 39,3% читають за необхідністю та лише 7,7% не читають.

Наступне питання було спрямоване на розкриття мотивації читання сучасної молоді. Серед запропонованих варіантів молоді люди обрали: прагнення до нових знань – 44,6%, бажання поринути в інший світ 39,9%, шкільна (вузівська) программа 36,9%, бажання розважитись, відпочити 31%, бажання краще зрозуміти себе та інших 29,2%, відстежування новин з теми, що цікавить мене 23,2%, прагнення розібратись у проблемах сучасного світу 20,2%, можливість співчувати героям книги 13,7%, милування красою написаного 7,1%, мода 3,6%, інше 6,5%. Серед інших мотивів було названо: саморозвиток, бажання бути розумним, інтерес до автора та/або твору, бажання піти від проблем і світу, примус, сюжет, що захоплює, відсутність інших джерел, боротьба з нудьгою.

Ми поцікавилися, яким саме джерелам інформації надають перевагу молоді люди. Найпопулярнішими виявились книги – на електронних носіях (електронна книга, комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон) їх читають 65,5% респондентів, друковані –

61,9%. Популярність інших джерел інформації в молодіжному середовищі: соціальні мережі 51,2 %, інтернет-ЗМІ (інтернет-журнали, інтернет-газети, блоги) 26,2%, аудіокниги 21,4%, друковані періодичні видання (журнали, газети) 6%, інше 2,4%. Серед інших каналів інформації були названі YouTube-канали, буклети, електронні бази даних.

Запитання «Яку літературу ти читаєш?» покликане було виявити галузі та жанри, найцікавіші для молоді. Задля зручності ми об'єднали літературу у три великі категорії: навчальна, художня, нон-фікшн. Відповіді респондентів розподілилися таким чином (у відсотках):

навчальна література:
підручники та хрестоматії – 54,2%
довідники, енциклопедії, словники – 34,5%

художня література:
фантастика, фентезі – 54,2%
детективи, трилери – 45,8%
містика, жахи – 34,5%
комікси, манга – 29,8%
класика – 28,6%
love story – 25,6%
young abult (для підлітків і про підлітків) – 20,2%
поезія – 17,3%
історичні романи – 17,3%
інше – 4,2%
Серед іншого були названі пригоди, психологічні романи, секс, фанфіки.

література нон-фікшн:
психологія – 51%
особисте зростання, самовдосконалення – 24%
мемуари, біографії видатних особистостей – 20%
література про різноманітні хобі – 17%
документальна проза – 14%
інше – 7%
Серед іншого опитувані назвали наукову літературу, бізнес-літературу, філософію, літературу про музичні інструменти.

Будь-які книжкові новинки читає 0,6 % опитуваних.

На запитання «Що впливає на твій вибір при читанні?», були одержані наступні відповіді: власна думка 54,8%, поради друзів 47%, відгуки в інтернеті 38,7%, перегляд екранізації твору 27,4%, поради вчителя 23,2%, поради авторитетних для мене особистостей 23,2%, поради батьків 17,9%, реклама 16,7%, поради однокласників (одногрупників) 11,3%, поради бібліотекаря 8,3%, інше (вкажіть, що саме) 3%. Серед іншого фігурували: анотація у книжці, опис на книжковому сайті, смаки видатних діячів щодо літератури.

Під час опитування було виявлено, що 61,3% респондентів обговорюють прочитане з друзями, 32,1% ні з ким не обговорюють, 28,6% з батьками, 27,4% в інтернеті, 16,7% з однокласниками, 13,1% з вчителями, 1,8% з бібліотекарем.

Ми запропонували молодим людям назвати їх улюблену та книгу, яка не подобається. Опитування виявило, що смаки юнаків дуже індивідуальні. Більшість з них улюбленими називали книги, які не повторювалися в інших респондентів. Але все ж таки десятка найпопулярніших книг визначилася. Наводимо список із зазначенням кількості респондентів, які їх згадали:

Д. Ролінг «Гаррі Поттер» – 18
М. Булгаков «Майстер і Маргарита» – 8
С. Крамер «50 днів до мого самогубства» – 6
Д. Грін «Провина зірок» – 5
О. Вайлд «Портрет Доріана Грея» – 5
А. Хірохіко «Неймовірні пригоди ДжоДжо» – 3
Р. Ріггз «Дім дивних дітей» – 3
П. Зюскінд «Парфумер» – 3
К. Дойл «Шерлок Холмс» – 3
Д. Карнегі «Як здобувати друзів та впливати на людей» – 3.

Цікаво, що серед улюблених були названі не лише художні книги: Ч. Дарвін «Походження видів», Р. Докінз «Егоїстичний ген», В. Франкл «Людина у пошуках сенсу», Е. Люттвак «Стратегія. Логіка війни та миру», С. Харві «Діяти як жінка, думати як чоловік». Фігурувала у списку улюблених книг і українська література: І. Франко «Захар Беркут», «25 років незалежності України» (автора не вказано), М. Кідрук «Не озирайся і мовчи», М. Коцюбинський «Intermezzo», М. Костомаров «Історія України в життєписах її видатних діячів», Л. Костенко «Поезія».

Більшість опитаних юнаків не змогли назвати книгу, яка не подобається. Деякі респонденти пояснювали свою позицію: «я не запам'ятовую книги, які не подобаються» та навіть: «кожна книга унікальна», «це не чесно, не існує нелюбих книг, є не твої книжки». Серед названих книг лідер читацьких антипатій несподівано співпав із лідером читацьких симпатій: Д. Ролінг «Гаррі Поттер» – 8 осіб. На другому місці опинилася книжка Е. Джеймс «50 відтінків сірого», проти якої висловилися 4 особи. Серед книг, згаданих три або менше разів, переважали «програмні твори»: В. Скотт «Айвенго», П. Толочко «Київська Русь», М. Булгаков «Майстер і Маргарита», В. Шекспір «Ромео і Джульєтта» тощо. Деякі респонденти називали види та жанри, які не подобаються: будь-яка художня література, казки, історичні романи, фентезі тощо.

Висновки:

- На матеріалі анкетування миколаївської молоді не підтвердився як стереотип про нечитання сучасних юнаків, так і стереотип, що «читання з діловою метою переважає над читанням для себе».

- Більшість опитуваних прагне не тільки читати, а й обговорювати прочитане з оточенням або в інтернеті.
- Найважливішими особами у становленні молодої людини як читача виявилися друзі – найбільший відсоток опитаних при виборі читання прислухаються до їх порад та обговорюють книжки саме з ними.
- Стереотип щодо незатребуваності книжок у сучасної молоді наше дослідження теж не підтвердило. Змінився тільки формат, в якому читає юнацтво. Але хоча читання з електронних носіїв захоплює більшу аудиторію, друковані книги не квапляться здавати позиції. За популярністю вони, навіть, випереджують соціальні мережі. До того ж можна стверджувати те, що інтернет-ЗМІ витіснили друковану періодику.
- Опитування також показало, що стосунки інтернету та книги є більш складними, ніж просто конкуренція за увагу та вільний час молодої людини. Принаймні для частини молоді веб-простір є як авторитетний порадник при виборі читання. Відгуки в інтернеті за впливом на читацькі пріоритети юнаків поступаються лише порадам друзів. Якщо згадати, що екранізації значна частина теж переглядає через інтернет, а серед джерел інформації, що впливають на вибір при читанні, запропонованих респондентами, фігурував «опис на книжковому сайті».
- Серед мотивів читання опитуваних переважає інформаційно-пізнавальний. Молоді люди розглядають читацьку діяльність як засіб одержання знань про навколишній світ, актуальної інформації з теми, що цікавить. Дуже поширене читання з гедоністичних мотивів: занурення в інші світи, відпочинок та розвага. Також важливим для юнаків є читання з навчальною метою (шкільна або вузівська програма). Досить скромне місце у читацької мотивації юнацтва займають естетичні чинники (співчуття героям книги, милування красою написаного) та мода.
- Найпопулярнішими серед юнаків жанрами художньої літератури виявилися фантастика, детективи, містика. Це зрозуміло, враховуючи відповіді на третє питання, згідно з якими у читанні юнацтва значну роль відіграють мотиви занурення в інші світи, розваги, відпочинку. Серед різновидів літератури нон-фікшн з великим відривом лідирує психологія. Певно, це пов’язане з тим, що підлітковий вік та юність – час коли людина особливо інтенсивно прагне розібратися в собі та зрозуміти мотиви навколишніх.
- Дослідження виявило, що смаки сучасної молоді дуже індивідуальні. Навіть найпопулярніші книжки набрали досить мало голосів. Це змушує згадати, що такий мотив читання як мода, серед наших респондентів зайняв останнє місце. З іншого боку популярність такої «модної» книги як «Гаррі Поттер» говорить, що юнаки дещо перебільшили власну незалежність від актуальних читацьких трендів.
- Неприємною несподіванкою для нас став великий розрив між впливовістю порад вчителя та бібліотекаря на читання юнаків. На наш погляд, однією з причин даної ситуації може бути те, що молодь більше часу проводить у навчальному закладі, ніж у бібліотеці. Адже юнак схильний прислухатися до порад не будь-якої людини, а тільки того, чия думка йому цікава, чию особистість він поважає. Проводячи весь день у навчальному закладі, учень має можливість розпізнати вчителів саме з цієї точки зору. Контакти ж юнака з бібліотекарем часто зводяться до суто функціональних: здати та взяти книжки. Інша причина, напевно полягає в тому, що шукаючи власне місце у сучасному світі, бібліотеки позиціонують себе як багатофункціональні заклади, діяльність яких пов’язана не тільки із книгами. Отже, такий напрям роботи як промоція читання мимоволі відіграє меншу роль у бібліотечній роботі. А молода людина, що

приходить до бібліотеки на засідання кіногуртка, задля участі у квесті, або щоб попрацювати в інтернеті, не завжди буде розмовляти про книжки.

- Опитування виявило й іншу проблему – у сучасної молоді іноземна література популярніша за українську. Можливо, переважання в читацьких смаках юнацтва західної літератури пов'язано з процесом глобалізації та входженням України до західного культурного простору. Також причина може полягати в тому, що іноземна література має велике розмаїття авторів, що пишуть у таких популярних серед молоді жанрах, як фентезі, детектив, містика, жахи тощо. Важливо, що серед них є «розкручені», всесвітньо відомі автори, що читачами сприймається як своєрідний «знак якості». Українських же письменників, що працюють у даних жанрах ще мало та вони недостатньо відомі.

Отже, наше дослідження не підтвердило більшість стереотипів, пов'язаних із роллю читання в житті юнацтва. Воно показало, що читання не пішло з молодіжного середовища, а лише змінило формат. Проте опитування висвітлило інші проблеми – падіння ролі бібліотекаря як порадника для молодого читача, досить низька популярність української літератури серед молоді. Популяризація сучасних українських письменників, що пишуть для юнацтва – завдання саме для бібліотек. Але для того, щоб здійснювати дану місію, книгозбірням потрібно повернути авторитет серед молоді, що читає.

Вивчення та пошук шляхів розв'язання даної проблеми – одне з завдань обласного бібліотечно-освітнього проєкту вивчення і промоції читання «Трикутник агентів змін: читацька компетенція бібліотекарів, вчителів, молоді», у 2019 р. реалізованого Миколаївською обласною бібліотекою для юнацтва.

Анна Мороз, методистка науково-методичного відділу Миколаївської обласної бібліотеки для юнацтва